

ПРО РОЗВИТОК МЕТРОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

© Друзюк Василь, 2008

Львівський регіональний державний центр стандартизації метрології та сертифікації, вул. Князя Романа, 38,
Львів, Україна

Висвітлено становлення державної метрологічної системи (ДМС) України та її законодавчої основи, проблеми забезпечення єдності вимірювань. Розглядаються мета, стратегічні цілі та основні напрямки розвитку ДМС.

Отражено становление государственной метрологической системы (ГМС) Украины и ее законодательной основы, проблемы обеспечения единства измерений. Рассматриваются цель, стратегические задачи и основные направления развития ГМС.

Becoming of the state metrologichnoy system (SMS) of Ukraine and its legislative basis, problem of providing of unity of measurings is reflected in the article. A purpose, strategic aims and basic directions of development of SMS is examined.

Державна метрологічна система (ДМС) фактично започаткована з моменту проголошення незалежності України розробленням Концепції державних систем стандартизації, метрології і сертифікації, ухвалені Постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 1992 р. № 269. При створенні ДМС було вибрано курс на максимальне використання наявного потенціалу в усіх сферах діяльності, світового досвіду, а також співпрацю з іншими країнами і, передусім, з країнами СНД.

Декрет Кабінету Міністрів України “Про забезпечення єдності вимірювань в Україні” від 26 квітня 1993 р. №40-93 став першим законодавчим актом з метрології в країні.

У 1998 р. Верховною Радою України було ухвалено Закон України “Про метрологію та метрологічну діяльність”, а в 2004 році цей Закон було ухвалено у новій редакції, правові положення якої були гармонізовані із загальноприйнятими у світовій практиці нормами та правилами з метрології, з документами Міжнародної організації законодавчої метрології (OIML).

Цей Закон є сьогодні законодавчою основою ДМС.

Державна метрологічна система – це законодавча, технічна, нормативна і організаційна інфраструктура, яка забезпечує міжнародно визнану основу забезпечення єдності вимірювань у державі.

Забезпечення єдності вимірювань у державі є однією з важливих державних функцій, необхідною для досягнення кількісної оцінки різних фізичних величин і параметрів, які характеризують досто-

вірність результатів досліджень у науці, кількість і якість продукції в промисловості та сільському господарстві, об’єктивність розрахунків у торгівлі, стан довкілля та його вплив на здоров’я населення.

Чи викликає в нас, працівників державної метрологічної служби, професійне задоволення нинішній стан ДМС? Ні, і ось чому:

- лише частина державних еталонів пройшла міжнародні ключові звіряння, таблиці калібрувальної метрологічної здатності (таблиці СМС – даних), які розміщені на сайті ВІРМ. А саме це є їхнім офіційним міжнародним визнанням;

- результати вимірювань не визнаються в світі;
- немає міжнародної довіри до результатів перевірки, калібрування, сертифікатів з оцінки відповідності.

Необхідність удосконалення державної метрологічної системи (ДМС) в Україні зумовлена:

- світовими тенденціями до глобалізації метрологічної діяльності;

- зобов’язаннями України щодо виконання умов вступу до Світової організації торгівлі та Угоди про партнерство та співпрацю між Європейським Союзом та Україною;

- сучасними вимогами системи технічного регулювання.

Останнім часом з’явилась низка нових міжнародних та європейських документів, які регулюють питання метрології та метрологічної діяльності, зокрема:

- міжнародні документи OIML D1 “Елементи до закону про метрологію” і OIML D9 “Принципи

метрологічного нагляду”, що прийняті OIML у 2004 році;

- директива 2004/22/ЄС про вимірвальні прилади, що прийнята Європейським парламентом і Радою у 2004 році.

Створення в Україні метрологічної інфраструктури, визнаної на міжнародному рівні, поступова ліквідація обмежень та нетарифних бар'єрів, які перешкоджають міжнародній торгівлі, вирішення проблеми підвищення технічного рівня, якості і надійності вітчизняної продукції, забезпечення її конкурентоспроможності неможливі **без визначення основних векторів розвитку державної метрологічної системи на наступні роки.**

Саме цьому значною мірою буде сприяти розроблена фахівцями Держспоживстандарту України “Концепція розвитку метрологічної системи України у 2008 – 2015 роках”.

Метою розвитку ДМС є приведення наявної ДМС у відповідність до пріоритетів державної політики економічного розвитку та світових тенденцій до глобалізації метрологічної діяльності з урахуванням міжнародних документів у галузі метрології та досвіду відповідного реформування метрологічних систем у країнах ЄС.

Стратегічними цілями розвитку ДМС є :

- посилення захисту громадян і національної економіки від наслідків недостовірних результатів вимірювань;
- забезпечення потреб держави у достовірних результатах вимірювань з необхідною точністю;
- задоволення потреб споживачів метрологічних послуг, забезпечення відповідного рівня довіри до результатів вимірювань у законодавчо регульованій сфері, передовсім у сферах діяльності, пов'язаних із захистом життя та здоров'я громадян, захистом тварин і рослин, забезпеченням національної безпеки та охорони довкілля, раціональним використанням природних ресурсів;
- сприяння розширенню зовнішньоекономічних зв'язків України, визнанню результатів вимірювань іноземними державами;
- зменшення державного впливу на метрологічну діяльність у сферах, що регулюються ринком;
- підвищення рівня фундаментальних і прикладних досліджень у галузі метрології;
- забезпечення випереджувального розвитку еталонної бази;

- зниження імпортозалежності вітчизняного ринку товарів та послуг;

- заміна застарілого обладнання та технологій під час запровадження міжнародних та європейських стандартів і, отже, забезпечення випереджувальної інтеграції у сфері науки і техніки перед економічною інтеграцією;

- забезпечення якості та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Розвиток ДМС повинен ґрунтуватися на таких основних принципах:

- застосування на національному рівні міжнародно визнаних визначень одиниць вимірювань;

- розвиток і підтримка еталонної бази, що дасть змогу відтворювати одиниці вимірювань Міжнародної системи одиниць на рівні, достатньому для задоволення національних потреб;

- розвиток національної метрологічної інфраструктури;

- забезпечення єдності вимірювань та їхньої простежуваності;

- розвиток метрологічної освіти і навчання метрологів ДМС, підприємств і організацій;

- гармонізація обов'язкових вимог із забезпечення єдності вимірювань і форм оцінки відповідності вимогам міжнародних документів із метрології;

- прозорість та доступність інформації з питань метрології.

ДМС розвиватиметься за такими основними напрямками:

- удосконалення нормативно-правової основи ДМС;

- удосконалення нормативної основи ДМС;

- удосконалення науково-технічної основи ДМС;

- удосконалення організаційної структури ДМС;

- розширення співпраці з міжнародними та регіональними метрологічними організаціями.

Удосконалення нормативно-правової основи ДМС здійснюватиметься через:

- розроблення нової редакції Закону України “Про метрологію та метрологічну діяльність” (далі – Закон України);

- впровадження Директиви ЄС 2004/22/ЄС та інших директив ЄС нового підходу (далі – Директива ЄС у сфері метрології).

Під час розроблення нової редакції Закону України необхідно передбачити:

- узгодження метрологічних термінів та їхніх визначень з міжнародними документами;
- запровадження поняття *“законодавчо регульована сфера”* замість *“сфера державного метрологічного нагляду”*;
- поширення дії Закону України на стандартні зразки складу та властивостей речовин і матеріалів та на технічні системи і пристрої з вимірювальними функціями;
- оптимізацію законодавчо регульованої сфери;
- приведення понятійного апарату Закону України, який стосується оцінки відповідності засобів вимірювальної техніки (далі – ЗВТ) і відповідних процедур оцінки ЗВТ, у відповідність до законів України у сфері технічного регулювання та міжнародних документів;
- внесення до Закону України норми, відповідно до якої перелік категорій засобів вимірювальної техніки, що належать до сфери законодавчо регульованої метрології, встановлюється нормативно-правовим документом;
- приведення процедури уповноваження на виконання випробувань і затвердження типу та перевірки ЗВТ у відповідність до міжнародних норм та правил;
- приведення процедури підтвердження компетентності вимірювальних лабораторій у відповідність до міжнародних норм та правил;
- створення територіальних інспекцій з державного метрологічного нагляду;
- конкретизацію положень, що стосуються основних організаційних і методичних функцій метрологічних служб центральних органів виконавчої влади, підприємств і організацій;
- конкретизацію положень, що стосуються державного метрологічного нагляду;
- конкретизацію завдань і функцій територіальних органів центрального органу виконавчої влади у сфері метрології (далі – ЦОВМ);
- впровадження директив ЄС розробленням технічних регламентів.

Удосконалення нормативної основи ДМС здійснюватиметься за такими основними напрямками:

- розроблення нових та актуалізація чинних нормативно-правових актів і нормативних документів

з метою їхньої гармонізації з міжнародними документами та документами міжнародних організацій з метрології;

- створення доказової бази для впровадження розроблених технічних регламентів на засоби вимірювальної техніки.

Удосконалення науково-технічної основи ДМС здійснюватиметься за такими основними напрямками:

- активізація наукових фундаментальних і прикладних досліджень у сфері метрології;
- виявлення нових фізичних явищ, визначення на їхній основі фізичних сталих і максимально точне вимірювання характеристик цих сталих;
- розвиток, удосконалення та оптимізація національної еталонної бази з урахуванням потреб економіки, науки і оборони України;
- створення, насамперед, первинних еталонів, пов'язаних безпосередньо із законодавчо регульованою сферою;
- створення первинних еталонів світового технічного рівня на основі використання фундаментальних фізичних сталих та фізичних явищ та сучасних досягнень науки і техніки;
- технічне переоснащення еталонів перших поколінь сучасною елементною базою, приладами, допоміжним обладнанням, засобами автоматизації та обчислювальної техніки;
- удосконалення процедур передавання розмірів одиниць вимірювань від еталонів до робочих ЗВТ та забезпечення контролю правильності їхнього виконання;
- забезпечення простежуваності результатів вимірювань за чинними перевірними схемами до відповідних первинних еталонів;
- визначення ступеня еквівалентності первинних еталонів за процедурою міжнародних звірень;
- розвиток і вдосконалення методів і засобів вимірювань.

Удосконалення організаційної структури ДМС здійснюватиметься за такими основними напрямками:

- оптимізація структури та складу Державної метрологічної служби відповідно до обсягу функцій законодавчо регульованої метрології;
- підвищення ефективності діяльності Державної служби стандартних зразків складу та

властивостей речовин і матеріалів, Державної служби стандартних довідкових даних про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів, Державної служби єдиного часу та еталонних частот;

- розмежування спостережних функцій і підприємницької діяльності суб'єктів ДМС створенням територіальних інспекцій з державного метрологічного нагляду;
- реформування державного метрологічного контролю і нагляду;
- підвищення ефективності взаємодії між суб'єктами ДМС і метрологічними службами центральних органів виконавчої влади, підприємств і організацій.

Розширення міжнародної співпраці з міжнародними та регіональними метрологічними організаціями вестиметься за такими основними напрямками:

- активізація робіт з виконання ключових і регіональних у межах Євразійській співпраці метрологічних організацій (КООМЕТ);
- активізація роботи з реалізації підписаної у межах Генеральної конференції з мір і ваг Угоди про взаємне визнання національних еталонів, сертифікатів про калібрування і вимірювання, що видаються національними метрологічними інститутами;
- активізація робіт з розроблення міжнародних документів з метрології;
- приєднання України до Метричної конвенції;
- набуття Україною статусу повного члена Міжнародної організації законодавчої метрології (OIML).

Інформаційне забезпечення розвитку ДМС здійснюватиметься за такими основними напрямками:

- широке використання мережі Internet, сучасних комунікаційних засобів для обміну інформацією у галузі метрології та метрологічної діяльності;
- організація і забезпечення довідково-інформаційного обслуговування фахівців для прийняття обґрунтованих рішень щодо науково-технічних проектів;
- створення автоматизованих банків даних нормативних документів з метрології, багатомовних

термінологічних банків, банків даних про точні значення фундаментальних фізичних сталей, про властивості речовин і матеріалів, про ЗВТ, про державні зразки складу та властивостей речовин і матеріалів.

Кадрове забезпечення розвитку ДМС здійснюватиметься за такими основними напрямками:

- безперервна метрологічна підготовка студентів ВНЗ, що охоплює усі етапи і ланки навчального процесу;
- формування державного спеціального замовлення на спеціалістів-метрологів, передовсім, з боку ДМС;
- розширення мережі територіальних навчальних закладів, максимальне залучення до навчального процесу фахівців державних наукових метрологічних центрів та територіальних органів ДМС;
- розширення мережі філіалів кафедр технічних ВНЗ щодо підготовки інженерів у галузі метрології для цільової підготовки молодих фахівців на поточну заміну робітників метрологічних інститутів і територіальних органів ДМС (з урахуванням перспективного омолодження їхнього кадрового складу);
- підготовка фахівців вищої кваліфікації через спеціалізовану аспірантуру;
- стажування фахівців-метрологів у метрологічних установах країн ЄС;
- підвищення метрологічної кваліфікації фахівців-метрологів;
- регулярне проведення науково-методичних семінарів з фахівцями суб'єктів ДМС, метрологічних служб підприємств та організацій з питань метрологічного забезпечення у сучасних умовах.

Ось такою бачать фахівці Держспоживстандарту України державну метрологічну систему своєї держави в найближчому майбутньому.

Потенціал держави у цій сфері достатньо потужний і реалізація принципу "Одне вимірювання – і досягнення його всесвітнього визнання" цілком реальне.